Синдә булган
догам:
үзем һәм
әнкәмне, ходам!
Габдулла Тукай
Г. КАМАЛ
ВИДЫ
ГОРОДА
КАЗАНИ

Татар халкының сөекле шагыйре Габдулла Тукайның Казан чоры иҗаты.

* Мин хәзер Казанда инде. Уральскида вакыт шуны сөйли-сөйли авыз суларым кибеп бетдеге вә шунда бару хакында шигырьләр яздыкым Казанда инде!.. Монда күңелле. Дус – иш, зыялылар күп, сөйләшәбез, көлешәбез, укыйбыз...
* (Г.Тукайның Г.Кариевка язган хатыннан, 1907)
*
* 1907 нче елның көзеннән Тукайның Казан чоры – халкына, Ватанына шигъри сүзен әйтер өчен бирелгән биш ел да сигез айлык дәвере башлана. Казан... Ул – нинди шәһәр аның нинди үзенчәлекләре, нинди культурасы, рухи байлыгы бар? Казан үзенең мәшһүр университеты, андагы математика, химия мәктәбе белән бөтен Россия империясенең гыйлем үзәкләреннән берсе була. Университетның типографиясе татар һәм урта Азия – Казакъстан халыклары өчен бик күп уку китаплары, дәреслекләр бастырып бу халыкларны агартуга зур өлеш кертә. Университеттагы Көнчыгыш факультетында демократик карашлы галимнәр зур тәэсир ясаган: монда профессор Готвальлар, Катановлар һ.б. белән Мәрҗаниләр, Насыйрилар Болгар тарихын, татар фольклорын өйрәнгәннәр.
* Казанга килгәндә ул әле “кечкен генә гәүдәле, өстенә иңбашлары төшеп тора торган кием кигән, бер күзенә бераз ак төшкән, йонсыз-төксез, өтек кенә бер малай” була. [4]
* Шушы кайтудан алып соңгы көннәренә кадәр Г.Тукай Казанда яши. Шагыйрь биредә шәкертләр һәм студентлар акчаларына чыгарыла торган “Әльислах” газетасы белән якын иҗади элемтә урнаштыра. Шул чордагы газеталарга караганда, “Әльислах” иң демократик, иң прогрессив газета була. 1908 нче елның ахырларына кадәр Г.Тукай “Әльислах”ның әдәбият бүлеген алып бара. Газетаның һәр номерына диярлек шигырьләрен биреп тора. Газет чыгачак кичне Вафа Бәхтияров белән бергә типографига бара ул. “Тукай анда шигырьләренең корректурасын карый. Вафа Бәхтияровның эше беткәнче, типогрфия конторасының өстәленә яки өйгән кәгазьләр өстендә ятып йоклый, яки җырлап утыра торган була. Тукай “Әльислах”та бирелеп, һәрбер эшкә ярдәм итә

* Ләкин, Г.Камал сүзләре белән әйткәндә, “ярлы оешманың барлы-юклы акчасы Г.Тукайның тормышын тәэмин итә алмыйлар”.
* Ф.Әмирхан, Г.Камал ерак Уральскидан килгән Тукайны Казан һәм аның эчке дөньясы белән таныштыралар, эчкерсез күңелле яңа дуска эшлекле киңәшләр бирәләр.
* Казан – университетлы, институтлы , берничә гимназияле, күп санлы реальное училищелы, мәдрәсәле, бик күп клублы, әллә ничә төрле җәмгыятьле шәһәр. Әллә ничә газета-журнал, әллә ничә типография бар анда. Тукай, Казанга килгәч тә әнә шул культура-мәгърифәт атмосферасына чумып, иң кирәкле ике юнәлешне сайлап ала: халык әдәбиятын күтәрү һәм яшь буын өчен әсәрләр, уку китаплары, дәреслекләр язу. Тукай балалар әдәбиятына һәм халык әдәбиятын өйрәнү, бастырып чыгару эшенә нигез сала. Аның Казандагы кыска гомерендә балалар өчен булган унөч, халык иҗаты буенча дүрт, барлыгы утыздан артык китабы чыга.
* Казанда Тукайның энергиясе яңа, киң мәйдан сорый. 1910 нчы елның башында журналист Әхмәт Урманчиев редакторлыгында сатирик журнал “Ялт-йолт” чыга башлый. Тукай бөтен көчен шушы журналга бирә, сатирик әсәрләренең бик күбесе “Ялт-йолт”та басыла. Ул шәһәрнең иҗтимагый эшләрендә актив катнаша. Әйтик, “Шәрык клубы” программасындагы кичәләрдә концертлар, лекцияләрне оештыруда Г.Коләхмәтов, Ф.Әмирхан, Ф.Агеев, С. Рахманколый кебек алдынгы карашлы яшьләр белән бергә эшли. Концертларда үзе чыгыш ясый. 1910 нчы елның 15 нче апрелендә “Шәрык клубы”нда халык иҗаты буенча лекция укып, шәһәр яшьләрен таң калдыра.

Габдулла ТУКАЙ
Габдулла ТУКАЙ
Габдулла ТУКАЙ

Казан чоры

1907нче елның көзеннән Тукайның Казан чоры — халкына, Ватанына шигъри сүзен әйтер өчен бирелгән биш ел да сигез айлык дәвере башлана. Тукай Казанга килүгә «Әл-ислах» газетасында, «Яшен» журналында актив катнаша башлый. Яңа дуслар да табыла. Болар: Фатих Әмирхан, Хөсәен Ямашев, Кәбир Бәкер, В.Бәхтияров, Галиәсгар Камал, С.Рахманколый, Гафур Коләхмәтов, бераз соңрак — Сәгыйть Сүнчәләй. Габдулла үзе теләгән әдәбият, журналистика өлкәсенә чума.

یاڭی قرائت
ادبیات
دیوانی
شعرلری
یاڭی قرائت

Тукай еш чыгыш
ясаган
"Шәрык клубы"
бинасы

1913 елның 15 апрелендә (иске стиль буенча 2 апреле) бөек шагыйрь Габдулла Тукайның гомере өзелә. Казан шәһәренең моңа кадәр андый күп халык җыйган җеназа күргәне булмый...

Туган тел җырчысы

Казандагы Г.Тукай музеенда шагыйрьнең нинди шәхси әйберләре саклана?

Витринада - чигелгән түбәтәй, читекләр. Болары Габдулланың Казанда үз гомерендә беренче тапкыр булган вакыты истәлекләре. Музейда ул вакытларда авыл мәдрәсәләрендә дәреслекләр булып торган "Иман шарты", "Хәфтияк", "Бәдәвам" китапларын күрергә була.

Тукайның башмаклары.

Кургашыннан коелган савыт.

Фаянс тартмачык(карандаш савыты).